

Poglavlje 49

Ξενοφῶντος τοῦ Ἐφεσίου Ἐφεσιακῶν Α 2, 5–9

O autoru

Ξενοφῶν ὁ Ἐφέσιος (Ksenofont Efeški) grčki je pisac iz II. st. po Kr. Autor je ljubavnoga i pustolovnoga romana *Τὰ κατὰ Ἀντίαν καὶ Ἀβροκόμην Ἐφεσιακά* (*Efeška priča o Antiji i Habrokomu*) u pet knjiga; tekst koji danas poznajemo možda je sažetak nastao prema duljoj i opsežnijoj inačici. Zaplet je sličan onomu u ostalim četirima sačuvanim antičkim ljubavnim romanima (Haritona, Ahileja Tacija, Longa i Heliodora). U središtu je radnje fiktivni ljubavni par (likovi nisu mitski), mladić i djevojka koji kroz mnoge peripetije i pustolovine ostaju vjerni svojoj ljubavi. Roman, uz pomoć bogova, završava sretno. Za antički je svijet iznimno što u ljubavnu vezu ulaze vršnjaci, kao i okolnost da se brak – u priči cilj i ideal – temelji na ljubavi i vjernosti partnera; po grčkim je konvencijama inače brak, osobito među imućnima, „poslovni sporazum” u kojemu je muškarac znatno stariji od žene.

Grčki ljubavni roman utjecao je na renesansnu i baroknu književnost (Shakespeare, Tasso).

O tekstu

Glavni su likovi Ksenofontova romana šesnaestogodišnji mladić Habrokom („bujnokosi“) i četrnaestogodišnja Antija („cvjetna“), oboje iz uglednih efeških obitelji. Njihovu iznimnu ljepotu ljudi tumače božanskom te nisu sigurni jesu li možda i sami ti mladi ljudi bogovi. No, vanjsku ljepotu Habrokoma i Antije prati emocionalna nezrelost, pokazuju se arogantnima i uobraženima; Habrokom posebno prezire Erosa. Zbog toga bivaju prvo kažnjeni ljubavlju (zaljube se tijekom Artemidine svetkovine), a zatim se nađu u nizu opasnih situacija. Iz pustolovina ipak izlaze sretno, vjerni svojoj ljubavi.

Pošto su prethodno bili predstavljani Habrokom i njegova iznimna tjelesna i duševna ljepota, u odlomku koji čitamo u tijeku je gradska svetkovina u čast Artemide: procesija domaćih djevojaka i mladića prelazi sedam stadija od grada do Artemidina svetišta, pri čemu najljepši imaju mjesto predvodnika, no mladići idu odvojeno od djevojaka (procesija je ujedno i prilika da se za mlade nađu budući bračni drugovi). Djevojke predvodi Antija čija se ljepota ovdje opisuje; Antija je nalik Artemidi i promatrači procesije klanjaju joj se. No, i Habrokomova ljepota promatračima je jednako dojmљiva. I Antija i Habrokom, čuvši za dojam koji je ono drugo ostavilo, požele se vidjeti i upoznati.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Xenophon Ephesius, Scr. Erot. Ephesiaca 1.2.5–1.2.9

Ἦρχε δὲ τῆς τῶν παρθένων τάξεως Ἄνθεια, θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης, ἐγχωρίων. Ἦν δὲ τὸ κάλλος τῆς Ἄνθειας οἶον θαυμάσαι καὶ πολὺ τὰς ἄλλας ὑπερεβάλλετο παρθένους. Ἔτη μὲν τεσσαρεσκαίδεκα ἐγεγόνει, ἦνθει δὲ αὐτῆς τὸ σῶμα ἐπ' εὐμορφία, καὶ ὁ τοῦ σχήματος κόσμος πολὺς εἰς ὥραν συνεβάλλετο· κόμη ξανθή, ἢ πολλή καθειμένη, ὀλίγη πεπλεγμένη, πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων φοράν κινουμένη· ὀφθαλμοὶ γοργοί, φαιδροὶ μὲν ὡς κόρης, φοβεροὶ δὲ ὡς σῶφρονος· ἐσθῆς χιτῶν ἀλουργῆς, ζωστὸς εἰς γόνυ, μεχρὶ βραχιόνων καθειμένος, νεβρὶς περικειμένη, γωρυτὸς ἀνημμένος, τόξα, ἄκοντες φερόμενοι, κύνες ἐπόμενοι.

Πολλάκις αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τεμένουσ ἰδόντες Ἐφέσιοι προσεκύνησαν ὡς Ἄρτεμιν. Καὶ τότε οὖν ὀφθείσης ἀνεβόησε τὸ πλῆθος, καὶ ἦσαν ποικίλαι παρὰ τῶν θεωμένων φωναί, τῶν μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως τὴν θεὸν εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ ἄλλην τινὰ ὑπὸ τῆς θεοῦ περιποιημένην· προσεύχοντο δὲ πάντες καὶ προσεκύνουν καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐμακάριζον· ἦν δὲ διαβόητος τοῖς θεωμένοις ἅπασιν „Ἄνθεια ἡ καλή”.

Ὡς δὲ παρῆλθε τὸ τῶν παρθένων πλῆθος, οὐδεὶς ἄλλο τι ἢ Ἄνθειαν ἔλεγεν· ὡς δὲ Ἀβροκόμης μετὰ τῶν ἐφήβων ἐπέστη, τοὺνθένδε, καίτοι καλοῦ ὄντος τοῦ κατὰ τὰς παρθένους θεάματος, πάντες ἰδόντες Ἀβροκόμην ἐκείνων ἐπελάθοντο, ἔτρεψαν δὲ τὰς ὄφεις ἐπ' αὐτὸν βοῶντες ὑπὸ τῆς θεᾶς ἐκπεπληγμένοι, „καλὸς Ἀβροκόμης” λέγοντες, καὶ „οἶος οὐδὲ εἷς καλοῦ μίμημα θεοῦ”. Ἦδη δὲ τινες καὶ τοῦτο προσέθεσαν „οἶος ἂν γάμος γένοιτο Ἀβροκόμου καὶ Ἀνθείας”. Καὶ ταῦτ' ἦν πρῶτα τῆς Ἐρωτος τέχνης μελετήματα.

Ταχὺ μὲν δὴ εἰς ἑκατέρους ἢ περὶ ἀλλήλων ἦλθε δόξα· καὶ ἦ τε Ἄνθεια τὸν Ἀβροκόμην ἐπεθύμει ἰδεῖν, καὶ ὁ τέως ἀνέραστος Ἀβροκόμης ἠθέλεν Ἄνθειαν ἰδεῖν.

Analiza i komentar

Ἦρχε δὲ
τῆς τῶν παρθένων τάξεως
Ἄνθεια,
θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης,
ἐγχωρίων.

Ἦρχε rekcija τινος; § 243, augment § 235, osnove s. 116

δέ čestica izvan koordinacije s μέν ima dva osnovna značenja, adverbzativno i kopulativno; ovdje je riječ o kopulativnome δέ koje označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drukčije, ali ne suprotno prethodnomu iskazu, Smyth 2386

Ἦν δὲ

τὸ κάλλος τῆς Ἀνθείας
οἷον θαυμάσαι
καὶ πολὺ
τὰς ἄλλας
ὑπερεβάλλετο
παρθένους.

Ἦν § 315, kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj dopuni (ovdje οἷον θαυμάσαι) οἷον θαυμάσαι οἷον s infinitivom izriče posljedičnu rečenicu, usp. § 473 bilj. 4, ili je infinitiv u značenju dativa uz pridjeve koji znače „sposoban za što” i οἷος; srednji rod οἷον odnosi se na τὸ κάλλος, § 494; § 267 ὑπερεβάλλετο rekcija τινα; § 243; augment § 238; složenica βάλλω, osnove s. 118

Ἔτη μὲν τεσσαρεσκαίδεκα ἐγεγόνει,
ἦνθι δὲ
αὐτῆς
τὸ σῶμα
ἐπ' εὐμορφία,
καὶ
ὁ τοῦ σχήματος κόσμος πολὺς
εἰς ὥραν
συνεβάλλετο·
κόμη ξανθή,

ἡ πολλή καθειμένη,
 ὀλίγη πεπλεγμένη,
 πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων φορὰν
 κινουμένη·
 ὀφθαλμοὶ γοργοί,
 φαιδροὶ μὲν ὡς κόρης,
 φοβεροὶ δὲ ὡς σῶφρονος·
 ἐσθῆς χιτῶν ἀλουργῆς,
 ζωστὸς εἰς γόνυ,
 μέχρι βραχιόνων καθειμένος,
 νεβρὶς περικειμένη,
 γωρυτὸς ἀνημμένος,
 τόξα,
 ἄκοντες φερόμενοι,
 κύνες ἐπόμενοι.

Ἔτη μὲν... ἦνθει δὲ... koordinacija surečenica parom čestica iskazuje misli u blagome kontrastu

ἐγεγόνει § 272, osnove § 327.11; kopulativni glagol ima imensku dopunu ἔτη... τεσσαρεσκαίδεκα

ἦνθει rekcija τινί „u čemu, na neki način”; § 243, augment § 235

ὁ τοῦ σχήματος κόσμος LSJ κόσμος II. „ukras”; σχῆμα LSJ 4.b „odjeća” εἰς ὥραν LSJ ὥρα B.II.2.b

συνεβάλλετο § 243, augment § 238, složnica βάλλω, osnove s. 118

κόμη ξανθή... κινουμένη glagol je neizrečen, to je kopula imenskoga predikata ἐστί ili ἦν

καθειμένη § 311, složnica ἴημι

πεπλεγμένη § 291.b

κινουμένη § 243

ὀφθαλμοὶ γοργοί... σῶφρονος glagol je neizrečen, kao gore

φαιδροὶ μὲν... φοβεροὶ δὲ... koordinacija iskaza parom čestica

ὡς κόρης... ὡς σῶφρονος ὡς adverbno uz posvojne genitive (kao u ljepotice, kao u čedne djevojke)

καθειμένος § 311, usp. gore
περικειμένη § 315.4, složenica κείμαι
ἀνημμένος § 291.b, reduplikacija § 275, složenica ἄπτω
ἐσθῆς... ἀνημμένος neizrečena kopula, kao gore
τόξα... ἐπόμενοι neizrečena kopula
φερόμενοι § 231, osnove § 327.5
ἐπόμενοι § 231, osnove § 327.12

Πολλάκις

αὐτὴν

ἐπὶ τοῦ τεμένουσ

ιδόντες Ἐφέσιοι

προσεκύνησαν

ὡς Ἄρτεμιν.

ιδόντες § 254, osnove § 327.3

προσεκύνησαν προσκυνέω τινά; § 267, augment § 238

ὡς Ἄρτεμιν ὡς ovdje adverbno (padež apozicije određuje rekcija glagola)

Καὶ τότε οὖν ὀφθείσης

ἀνεβόησε τὸ πλῆθος,

καὶ ἦσαν ποικίλαι

παρὰ τῶν θεωμένων

φωναί,

τῶν μὲν

ὕπ' ἐκπλήξεως

τὴν θεὸν εἶναι

λεγόντων,

τῶν δὲ

ἄλλην τινὰ

ὑπὸ τῆς θεοῦ

περιποιημένην·

προσηύχοντο δὲ πάντες

καὶ προσεκύνουν

καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐμακάριζον·

ἦν δὲ διαβόητος

τοῖς θεωμένοις ἅπασιν

„Ἄνθεια ἡ καλή”.

ὀφθείσης sc. αὐτῆς, GA bez nominalne sastavnice; § 296, augment § 237.2, osnove § 327.3

ἀνεβόησε § 267, augment § 238

ἦσαν § 315, kopula kao dio imenskoga predikata otvara mjesto imenskoj dopuni

τῶν θεωμένων § 243, poimeničeni particip § 499.2

τῶν μὲν... τῶν δὲ sc. λεγόντων; koordinacija dijelova rečenice parom čestica εἶναι § 315, kopula ima imensku dopunu u akuzativu, subjekt toga imenskoga predikata neizrečen je (Ἄνθειαν)

τῶν μὲν λεγόντων § 231, poimeničeni particip § 499.4; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

ἄλλην τινὰ A+I s neizrečenom kopulom εἶναι

περιποιημένην atribut uz ἄλλην τινὰ; § 243; LSJ περιποιέω A: „pod zaštitom, pod vlašću...”

προσηύχοντο § 231, augment § 235; složenica εὐχομαι

προσεκύνουν § 243, augment § 238

ἐμακάριζον § 231

ἦν... διαβόητος τοῖς θεωμένοις dativ vršitelja radnje (*dativus auctoris*) uz glagolske pridjeve Smyth 1488; imenski predikat Smyth 909 (neizrečeni je subjekt Ἄνθεια)

τοῖς θεωμένοις § 243, poimeničeni particip § 499.4

Ὡς δὲ παρήλθε
 τὸ τῶν παρθένων πλῆθος,
 οὐδείς
     ἄλλο τι
     ἢ Ἄνθειαν
 ἔλεγεν·
 ὡς δὲ Ἀβροκόμης
     μετὰ τῶν ἐφήβων
 ἐπέστη,
 τούνθενδε,
 καίτοι καλοῦ ὄντος
     τοῦ κατὰ τὰς παρθένους θεάματος,
 πάντες ἰδόντες Ἀβροκόμην
 ἐκείνων ἐπελάθοντο,
 ἔτρεψαν δὲ τὰς ὄψεις
     ἐπ' αὐτὸν
 βοῶντες
     ὕπὸ τῆς θεᾶς ἐκπεπληγμένοι,
     „καλὸς Ἀβροκόμης”
 λέγοντες,
 καὶ „οἷος οὐδὲ εἷς
     καλοῦ
     μίμημα
     θεοῦ”.

Ὡς veznik ovdje uvodi zavisnu vremensku rečenicu

παρήλθε § 254, augment § 238; složnica ἔρχομαι, osnove § 327.2

ἔλεγεν § 231, osnove § 327.7

Ἄνθειαν istovrijednica hrvatskoga upravnog govora, akuzativ izriče ono što su promatrači govorili

ἐπέστη § 306, složnica ἵστημι, osnove § 311

τοὺνθίνδε kraza τὸ ἐνθίνδε, LSJ ἐνθίνδε (prilog) 2

ὄντος § 315; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni

καλοῦ ὄντος... θεάματος GA odgovara hrvatskoj zavisnoj priložnoj (dopusnoj) rečenici

κατὰ τὰς παρθένους prijedložni izraz kao atribut, mjesto mu otvara glagolska imenica θέαμα, izvedena od θεάομαι

ιδόντες § 254, osnove § 327.3

ἐπελάθοντο med. τινός „na što”; § 254, augment § 238, složenica λανθάνω, osnove § 321.15

ἔτρεψαν § 267, osnove s. 118

βοῶντες § 243

ἐκπεπληγμένοι § 291.b; složenica πλήσσω (atički πλήττω)

λέγοντες § 231, osnove 327.7

καλὸς neizrečena kopula imenskoga predikata

οἷος οὐδὲ εἷς „kao nitko drugi...”

μίμημα neizrečena kopula imenskoga predikata (neizrečen je i subjekt, Ἄβροκόμης)

Ἦδη δέ

τινες

καὶ τοῦτο

προσέθεσαν

„οἷος ἂν γάμος γένοιτο

Ἄβροκόμου καὶ Ἀνθείας”.

προσέθεσαν složenica τίθημι, § 306, osnove § 311

οἷος ἂν... γένοιτο § 254; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni; osnove § 325.11; ἂν + optativ izriče mogućnost u sadašnjosti (potencijal sadašnji)

Καὶ ταῦτα ἦν
 πρῶτα
 τῆς
 Ἔρωτος
 τέχνης
 μελετήματα.

ἦν § 315, imenski predikat Smyth 909; kopula otvara mjesto imenskoj dopuni (ovdje rednome broju i imenici); sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361

Ταχὺ
 μὲν δὴ
 εἰς ἑκατέρους
 ἢ περὶ ἀλλήλων
 ἦλθε
 δόξα·
 καὶ
 ἦ τε Ἄνθεια
 τὸν Ἀβροκόμην
 ἐπεθύμει
 ἰδεῖν,
 καὶ ὁ τέως ἀνέραςτος Ἀβροκόμης
 ἦθελεν
 Ἄνθειαν
 ἰδεῖν.

μὲν δὴ ova kombinacija čestica ističe afirmativno i progresivno značenje:
 „onda...”

περὶ ἀλλήλων prijedložni izraz kao atribut
 ἦλθε § 254, osnove § 327.2

ἐπεθύμει § 243, augment § 238; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἰδεῖν § 254, osnove § 327.3

ἤθελεν § 231, augment § 235, osnove § 325.4; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἰδεῖν kao gore